

Підручник “Українська мова та читання” для 4 класу

Авторки: **Ганна Остапенко,
Ольга Волощенко,
Олександра Козак**

Методична підтримка до підручника – на платформі svitdovkola.org

Ганна Остапенко

- співрозробниця та тренерка курсу “Наздоженемо: курс для подолання освітніх втрат у початковій школі”
- методистка проєкту “Вивчаю — не чекаю”
- засновниця альтернативної школи “Соняшник”

Ольга Волощенко

- старша викладачка кафедри педагогіки Львівського ОІППО,
- дійсний член Інституту професійного розвитку вчителів Світової координаційної виховно-освітньої ради Торонто–Львів,
- тренерка НУШ Всеукраїнського рівня,
- співавторка Держстандарту початкової освіти та Типової освітньої програми

Олександра Козак

- старша викладачка кафедри педагогіки Львівського ОІППО,
- тренерка НУШ Всеукраїнського рівня,
- співавторка Держстандарту початкової освіти та Типової освітньої програми

Змістові лінії із персонажами-помічниками

Театралізуємо

Досліджуємо
мовлення

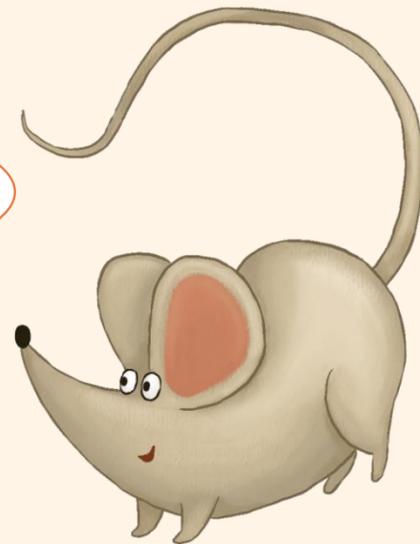
Досліджуємо
медіа

Читаємо

Пишемо

Взаємодіємо усно

Узагальнення і систематизація знань

Іменник

Хто? Що?

Називає предмет чи явище

Власні назви Земля 	Загальні назви земля 	Назви істот метелик 	Назви неістот квітка
---	---	--	---

Має рід

Чоловічий півень 	Жіночий курка 	Середній курча
--	--	---

Змінюється за числами

Однина риба 	Множина риби
--	---

Змінюється за відмінками

Називний	кіт
Родовий	кота́
Давальний	коту́
Знахідний	кота́
Орудний	котом
Місцевий	на коті́
Кличний	ко́те

Алгоритм визначення роду іменника

Іменник в однині?

Так → Зміни множину на однину → Яке слово можна додати до іменника?

Ні → (немає подальшого кроку в цьому напрямку)

Мій → Чоловічий рід

Моє → Середній рід

Моя → Жіночий рід

Префікси з- і с-

Перед літерами **к, л, т, ф, х** завжди пиши префікс **с-**!

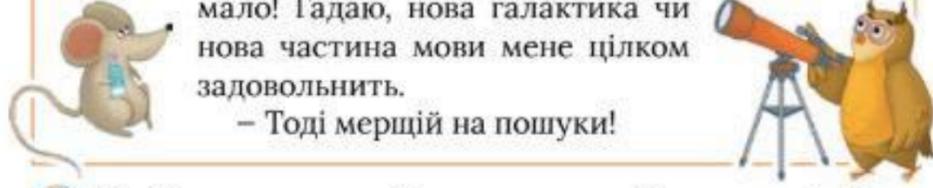

Досліджуємо мовлення

Спостереження
за мовним
явищем

Мотиваційний
діалог
персонажів

§17. Числівник

– Мовознаю, мені так кортить відкрити сьогодні щось нове! Я вже відкрило новий тюбик пасти, але цього замало! Гадаю, нова галактика чи нова частина мови мене цілком задовольнить.
– Тоді мерщій на пошуки!

1 Знайди в нотатках Пишеняти на с. 30 слова, які відповідають на запитання *скільки?* та *котрій?*. Запиши їх у зошит разом зі словами, від яких вони залежать.
Зразок. Планет (*скільки?*) дев'ять.

Числівник – це частина мови, яка називає кількість або порядок при лічбі та відповідає на запитання *скільки?* чи *котрій?*. У реченні пов'язується лише з іменниками.

2 Спиши уривок із вірша Івана Андрусяка "Три плачі". Підкресли чотири числівники. Постав до кожного запитання.

Доні снилися вночі
три плачі.
Перший плач
жував калач,
другий одягнувся в плащ,
а у третього плачу
парасолька від дощу.

Кишенька слів

3 Про кого кажуть, що в нього / неї **сім п'ятниць на тиждень**? Про тих, хто часто змінює свої плани, наміри й думки, про когось дуже веселого чи про невдаху? У тебе є такі знайомі? Розкажи про них, уживши цей вислів.

31

Пояснення

Практичні
завдання

§13. Таємний світ комах

- 1 Чи цікаво тобі спостерігати за комахами? Прочитай, як розповідає про це письменник-натураліст.

Спостереження і відкриття

За романом Джеральда Даррелла "Моя сім'я та інші звірі"

Цей іграшковий садок був для мене магічною країною, де в гушавині квітів роїлися небачені досі створіння. У кожній троянді серед шовковистих пелюсток жили крихітні павучки, схожі на крабів. По стеблинах троянд, укритих зеленою попеліцею, ніби барвисті іграшки, повзали сонечка. Бджоли, схожі на пухнастих ведмедиків, перелітали з квітки на квітку й діловито, заклопотано гули. Чепурні **глянсуваті** бріджники кружляли над стежинами, іноді застигаючи в повітрі на тремтливих крильцях, щоб своїм довгим гнучким хоботком дістати нектар. По доріжках снували великі чорні мурахи, збираючись купками навколо якоїсь дивовижі – здохлої гусениці або трояндової пелюстки.

Спочатку я просто очманів від цього буяння життя прямо перед нашим порогом і блукав по саду, патрулюючи ту чи іншу комаху. З часом мої спостереження стали більш ціле-

спрямовані. Навпочіпки або лежачи ниць, я міг кілька годин поспіль спостерігати живий світ навколо мене, а Роджер тим часом сумирно сидів неподалік. Отак мені вдалося відкрити силу-силенну захопливих речей.

Ці відкриття захоплювали мене до такої міри, що я негайно мусив поділитися з кимось своїм захватом. Отож, стрімголов примчавши додому, я вражав рідню новиною, що рідкісні колючі чорні гусениці на трояндах – то ніякі не гусениці, а малята-сонечка, або розповідав, яким незвичним способом комахи-золотоочки відкладають яєчка.

- 2 Відшукай у тексті уривка описи комах. Прочитай той, що видався тобі найцікавішим. Випиши з нього слова, які передають захват малого Джеральда і допомагають нам уявити цих істот гарними та вишуканими. До яких частин мови ці слова належать?
- 3 Випиши назви всіх комах, яких дослідник згадує в цьому уривку, в алфавітному порядку. З одним словом (на вибір) склади і запиши речення.
- 4 Чи маєш ти захоплення, яке дарує яскраві враження та надихає тебе? Розкажи про це в групі. Якщо не маєш, розкажи про таке захоплення знайомої людини.

Уривок твору
для прочитання

Завдання
до прочитаного
матеріалу

Ілюстрація
до уривку

Рубрика “Читаріум” вчить дітей самостійно добирати твори до читання

Читаріум

- 6 Розкажіть одне одному, які цікаві книжки про минуле ви читали. Чим вони вам сподобалися? Хто їх автори / авторки? Обери один зі згаданих під час бесіди творів і прочитай його.

Читаріум

- 5 Принесіть різні енциклопедії. Порівняйте їх обкладинки. Чи можна за ними визначити тему книжки? Візьми ту, яка тебе зацікавила, обери у змісті кілька статей і прочитай.

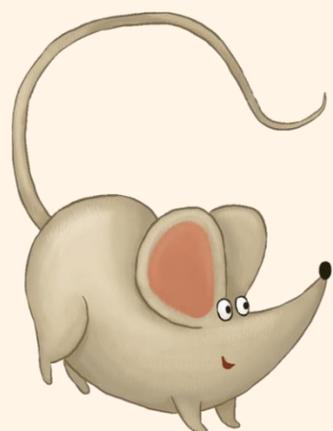

Взаємодіємо письмово

Послідовний практикум з написання есе протягом усього року

Алгоритм перевірки та редагування тексту

- 1 Прочитай кожне слово. Чи всі літери написані?
- 2 Перевір правопис складних для написання слів у словнику, в інтернеті, спитай у дорослих.
- 3 Перевір, чи правильно перенесені слова з рядочка на рядочок.
- 4 Упевнись, що в кінці речень стоїть потрібний знак: крапка, знак оклику чи знак питання.
- 5 Перевір, чи написані з великої літери перші слова кожного речення, власні назви.
- 6 Простеж, чи не повторюється якесь слово надто часто. Заміни його синонімами.
- 7 Додай слова, які допоможуть краще уявити те, що ти описуєш.
- 8 Позбудься зайвих слів, які розтягують розповідь і роблять її нудною.
- 9 Простеж, чи послідовна твоя розповідь — чи не "перестрибує" з одного на інше.
- 10 Якщо виправлень забагато, то можеш переписати текст начисто.

Взаємодіємо письмово

Приклад есе

3 Прочитай есе Марка. Скільки тут абзаців? Знайди в структурі есе зачин, основну частину (два приклади), висновок.

 Слова можуть образити

Я вважаю, що інколи слова можуть завдати болю.

Одного разу я намалював гарну картину і показав татові. Він засміявся і сказав, що в коня геть не така голова. Я тоді дуже засмутився.

Ще пам'ятаю, як брат із сестрою сварилися і казали одне одному образливі слова. Але потім помирилися.

Я гадаю, люди мають пам'ятати, що слова можуть образити, і бути чуйнішими одне до одного.

Мої твори

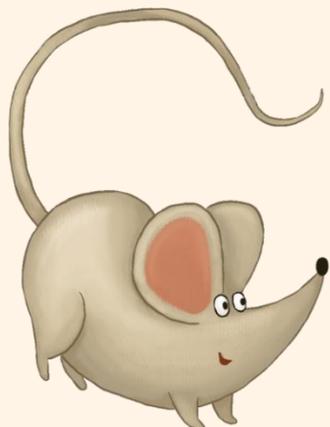

Есе — невеликий за обсягом прозовий твір, у якому автор або авторка висловлює власні думки, емоції, описує своє ставлення до певної проблеми, аргументує свою позицію.

4 Згадай ситуацію з власного життя, коли чийсь слова надихнули або підбадьорили тебе. Напиши для своєї збірки есе на тему "Слова можуть надихнути" з такою структурою, як твір у завданні 3.

Визначення

Індивідуальне завдання

Взаємодіємо усно

Завдання для
обговорення
в парах та групах

1

Пригадайте й розкажіть одне одному про випадок зі свого життя, який можна назвати пригодою.

- ▶ Як ви тоді почувалися: налякано, здивовано, некомфортно, радісно?
- ▶ Чи змінилося ваше ставлення до подій згодом?
- ▶ Чи цікаво розповідати про свої пригоди іншим? А слухати розповіді про пригоди?

2

Розгляньте ілюстрації на с. 48–51 і згадайтеся, про що йтиметься в наступних уривках із роману Володимира Рутківського “Джури козака Швайки”.

Орієнтовні
запитання

Взаємодіємо усно

Мовленнєві
правила

– Більшу половину галактик ще не відкрито!
– Половина не може бути більшою або меншою. Адже половини завжди однакові. Слід говорити: **більша частина** або **більшість**.

Завдання, які допомагають позбутися помилок у мовленні

Наголошуй правильно!

Усі числівники від **одинáдцять** до **дев'ятна́дцять** мають наголос на складі **на**.

3

Промов скоромовку без помилок.

Одинадцять братів вели одинадцять корів.

Рубрика “Кишенька слів”
дієво збагачує
мовлення дітей образними
висловами

Кишенька слів

10 Що можна подумати, коли хтось каже:
“Я почувався як вареник у маслі”?
Небезпечно? Дуже добре? Погано?
Опиши ситуацію, яка ілюструє цей вислів.

Взаємодіємо усно

Завдання, які формують
вміння ефективної
комунікації та емпатії

2 Як варто реагувати, коли хтось демонструє виняткову майстерність? Обери варіант із запропонованих і поясни свій вибір. А як ти зазвичай реагуєш?

- Оце ти молодець! Я так ніколи не зможу.
- Теж мені! Світовий рекорд із затримки дихання – 22 хвилини.
- Я в захваті від твоїх умінь! Розкажи, як тобі вдалося цього досягти.

5 Поміркуйте, якими словами варто підтримати людину, якій важко. Оформіть хмару слів, розмістіть її у класі й користуйтеся при нагоді.

Досліджуємо медіа

Працюємо з медіатекстами

Завдання на
створення
власних
медіатекстів

§42. Я це знаю!

1 Поміркуй, яку тему ти знаєш досить добре, щоб пояснити її іншим. Створи плакат.

- ▶ Який заголовок зацікавить?
- ▶ На скільки частин можна розподілити інформацію?
- ▶ Як назвати кожен з них?
- ▶ Якими зображеннями можна проілюструвати роботу?

Навчально-методичне забезпечення та бібліотека медіа-матеріалів на платформі svitdovkola.org

Завдання для
опрацювання
ГОТОВИХ
медіатекстів

§21. Подорож у минуле

1 Подивися трейлер фільму **“Сторожова застава”** та дізнайся, про що цей твір, які персонажі в ньому є. На твою думку, фільм заснований на реальних подіях чи це вигадка сценаристів? Поясни, чому ти так вважаєш.

svitdovkola.org/um4/media2

Досліджуємо медіа

Формуємо медіаграмотність

Тематичний
комікс

Хто – фейкороб, а хто – правдолюб?

1 Вогняна стихія бушувала всю ніч!

Вогонь не лишив каменя на камені!

ЖАХЛИВА ПОЖЕЖА ЗНИЩИЛА КАВ'ЯРНЮ

2 Кав'ярня! ?

Здається, у новинах перебільшили проблему...

3 А навіщо?

4 Усіх цікавлять незвичайні події – велика пожежа, грандіозна крадіжка, доленосне відкриття. А ми, журналісти, маємо описати все захопливо.

5 Так! Але справжні журналісти мають писати лише правду.

Уночі горіла кав'ярня, але пожежу швидко загасили. Майже все вдалося врятувати. Щира дяка нашим пожежникам!

71

Тренуйся мислити критично

1 Поміркуй, як медіа та реклама можуть впливати на наші думки, дії, настрій. Чому до будь-якої інформації слід ставитися критично?

1 Який я круглий і рівенький!

СВЯТА СКИНЧИЛИСЯ – ЧАС ХУДНУТИ!

2

3 СОРОМНО БУТИ КРУГЛИМИ!

4

5

6

Щось ти, друже, схуд. Ми ж сніговики! Бути круглими для нас природно!

29

Завдання
за змістом
коміксу

Завдання
з театралізації
за літературними
творами

§6. У світі фантазій

1 Уявіть, що у вашій шафі відкрився портал у світ фантазій і ви змогли туди потрапити. Кого б ви там зустріли? Що робили б? Придумайте сюжет, розподіліть ролі та розіграйте цю зустріч, скориставшись аудіотреками:

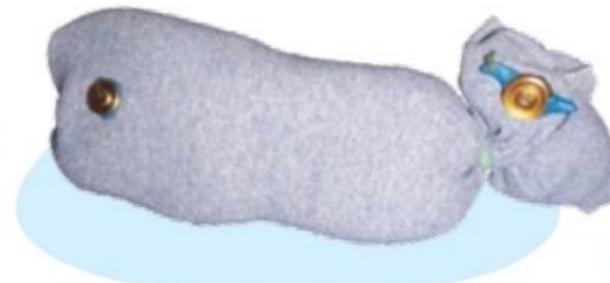

svitdovkola.org/um4/media14

Приклади робіт

Розпочніть підготовку до вистави

- ▶ Об'єднайтеся в кілька груп: лялькарі / лялькарки, декоратори / декораторки, продюсери / продюсерки, музичні режисери / режисерки, читці / читкині.
- ▶ Придумайте, як зробити ляльки персонажів оповідки: з пластиліну чи з тканини, з паперу чи з пластикових пляшок, тарілок тощо.
- ▶ Складіть список потрібних декорацій і домовтеся, хто які створює.

Завдання
зі створення
лялькового
театру

Перевір себе

- 1 Прочитай текст. Визнач його тип, тему й мету. Склади й запиши план тексту. Добери заголовок.

У хаті край села жили чоловік і жінка. Було в них двоє дітей – Мишко й Оля. Біля хати ріс високий гіллястий осокір.

- Зробимо на осокорі гойдалку, – сказав Мишко.
- Ой, добре буде гойдатися! – зраділа Оля.

Поліз Мишко на осокір, **прив'язав** до гілки мотузку. Стали на гойдалку Мишко й Оля та й ну собі гойдатися. Гойдаються діти, а навколо них синичка літає та й співає, співає.

Мишко й каже:

- І синичці весело, що ми гойдаємося. Як радісно співає! Глянула Оля на стовбур осокора й побачила дупло, а в дуплі – гніздечко синиччине, а в гнізді – пташенята **маленькі**.
- Синичка не **радіє**, а плаче, – сказала Оля.
- Чого ж їй плакати? – здивувався Мишко.
- Подумай, чого, – відповіла Оля.

Василь Сухомлинський

- 2 Побудуй звукові моделі виділених у тексті слів.
- 3 Переглянь свою збірку "Мої твори". Прочитай кілька текстів. Які твої враження від них?

- Цікаві тексти!
- Нуднувато, можна було й краще написати.
- Забагато покреслено та виправлено. Мабуть, варто було переписати начисто.

- 4 Подивись збірку "Мої твори" когось із класу (з його /її дозволу) і ввічливо вислови свої поради та зауваження.
- 5 Яке завдання цього місяця виявилось для тебе найскладнішим? Чому? Що треба зробити для того, щоб наступного разу такі труднощі в тебе не виникали?
- 6 Які якості допомогли тобі виконувати завдання успішно?

Перевір себе

- 1 Перекажи уривок із циклу "Хроніки Нарнії" К. С. Льюїса, використовуючи ключові слова та словосполучення.

Едмунд, хащі, зникнення Люсі, дзвіночки, сани, олені, королева, гном-переросток, борода, син Адама, лагідний голос, мармелад.

- 2 Продовж речення.

Прикметник – це самостійна частина мови, яка називає ознаку предмета і...

- 3 Спиши, вставляючи пропущені закінчення прикметників. Визнач рід, число та відмінок кожного з них.

Допитлив діти прочитали чудов твір відом британськ письменника К. С. Льюїса "Хроніки Нарнії".

- 4 Утвори за допомогою суфіксів **-ськ-**, **-зьк-**, **-цьк-** прикметники від поданих іменників. За потреби звертайся до орфографічного словника.

Козак, завод, Житомир, Львів, Кавказ, чумак.

- 5 Спиши, вставляючи пропущені суфікси.

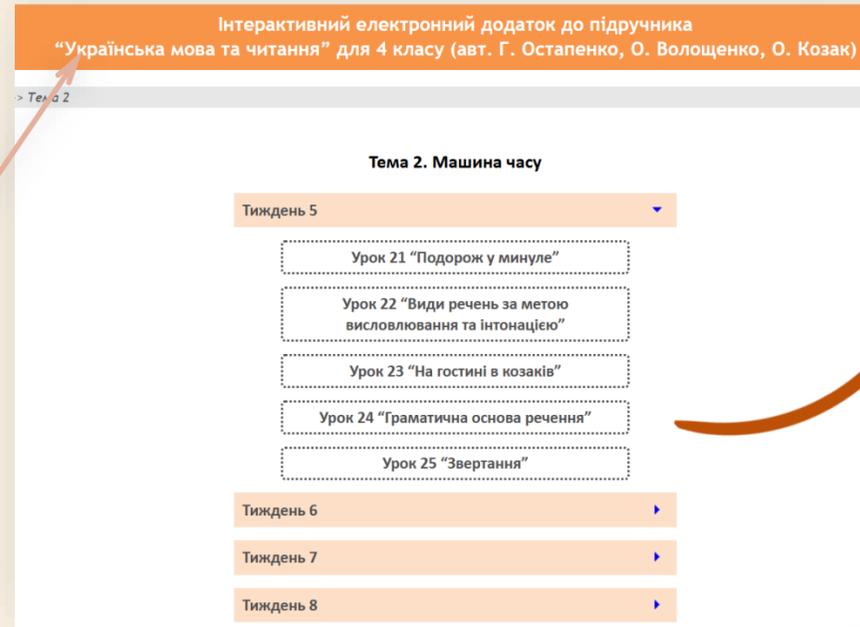

У бобрів була дуже затиш а мал а хатка. Зі стелі звисали в'язки цибулі, а до стіни тулилися гум і чоботи, поряд з якими висіли непромок і плащі. Там же були сокирки, сад і ножиці, лопати, кельми, вудки, риболов і сіті та всілякі торби.

- 6 Приготуйся виразно прочитати або розказати з пам'яті один із віршованих творів теми 5.
- 7 Із якими завданнями ти впорався /впоралася легко? У виконанні яких завдань тобі треба ще повправлятися? Чому? Як саме ти це робитимеш?

Інтерактивний електронний додаток на платформі svitdovkola.org

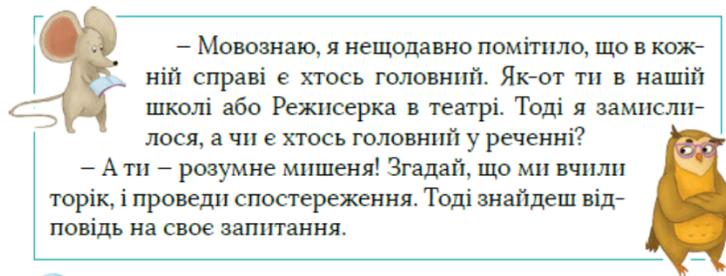

Урок 24 "Грамматична основа речення"

- Онлайн-завдання "Словосполучення і речення"
- Онлайн-завдання "Підмет і присудок"
- Онлайн-вікторина "Основа речення"
- Відеоурок "Повторюємо відомості про головні члени речення"
- Відеоурок "Досліджуємо поширені й непоширені речення"
- Казка про члени речення

Електронні матеріали

§24. Грамматична основа речення

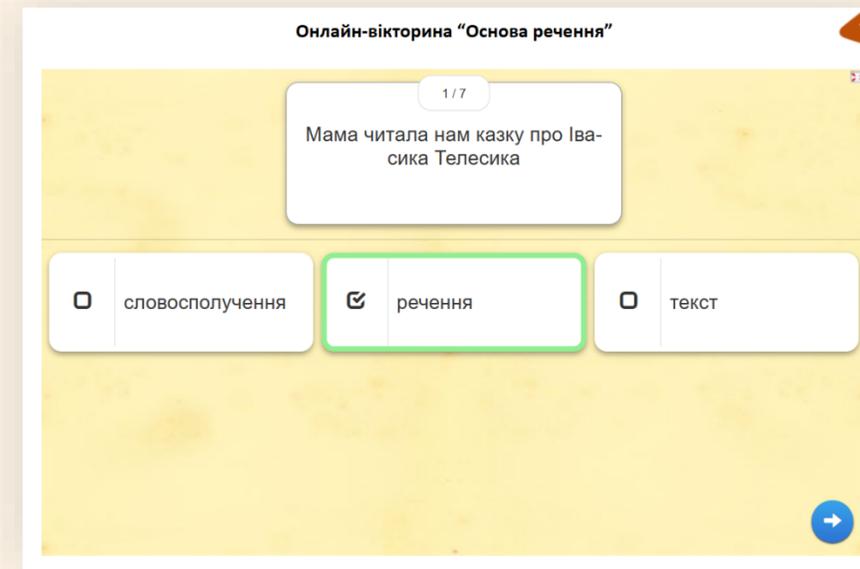
- Поспостерігай, як змінюється речення, коли в нього додаються слова. Визнач у кожному підмет і присудок.
 - Вершник наближався.
 - Вершник стрімко наближався.
 - Вершник стрімко наближався до озера.

Пригадай

Грамматична основа речення складається з головних членів речення – підмета і присудка. Найчастіше підмет називає істоту, предмет чи явище, що виконує дію (хто? що?). Присудок називає дію, яку виконує підмет (що робить? що роблять? тощо). Решта членів речення дають нам додаткову інформацію (який? куди? кому? де?), вони – другорядні.

- Знайди в реченнях підмет і присудок. Придумай з ними власні речення і запиши їх. Підкресли граматичні основи.
 - Хлопчики повечеряли з козаками.
 - Комарі дошкуляли подорожнім.
- Спиши текст. У кожному реченні підкресли головні члени.

Сьогодні в лісі панує справжній жовтневий листопад. Клені обсипаються від найменшого подиху вітерця. Гаснуть осінні вогняні барви. На восковому листі з'являються брудні плями. (За О. Донченком)

Онлайн-завдання

Пізнавальне відео

▶ Календарно-тематичне планування уроків

▶ Робочий зошит

▶ Інтернет-підтримка на платформі svitdovkola.org

- конспекти уроків
- методичні матеріали
- навчальні презентації
- інтерактивні завдання
- матеріали для роздрукування
- та багато іншого

Методична підтримка до підручника – на платформі svitdovkola.org

Вдалого вам вибору!

